

Veiligheidsnetwerken van ouderen in de praktijk

Voortgang en Evaluatie

Amsterdam, 19 augustus 1997

H.J. Korthals Altes

E. Lagendijk

J. Mólck

Inhoudsopgave

1	Korte voorgeschiedenis	3
2	Doel en opzet van de rapportage	4
3	Beknopte beschrijving van de experimenten	5
3.1	Almelo, Ossekoppelerhoek	5
3.2	Rotterdam, Oud Mathenesse	6
3.3	Gouda, Korte Akkeren	8
3.4	Hengelo	9
3.5	Amsterdam	10
4	Vergelijkende analyse en beoordeling	12
4.1	Vergelijkende analyse	12
4.2	Beoordeling	15
5	Advies over de verdere ondersteuning	18
	Bijlagen	
1	Verslag van de 'doorstartbijeenkomst' op 23 januari 1997	20
2	Contactpersonen experimentlokaties	25
3	Overzicht van niet-gehonoreerde aanvragen	26

1 Korte voorgeschiedenis

In april 1994 verscheen het in opdracht van de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) gemaakte rapport 'Ouderen en Sociale Veiligheid'. Dit rapport bevatte een overzicht van maatregelen die (al dan niet specifiek op de doelgroep ouderen gericht) bij kunnen dragen aan de sociale veiligheid van de doelgroep.

Tevens werd in het rapport de aanbeveling gedaan aandacht te geven aan een sterkere ontwikkeling van de vraagzijde. Het probleem is niet zozeer dat het aanbod niet bestaat, maar dat dit zijn weg naar de vragers niet voldoende weet te vinden. Door de wensen van ouderen per wijk of buurt gebundeld naar de aanbieders te laten toe komen, zouden die hun aanbod beter op de behoeften van de vragers af kunnen stemmen, zo luidde de gedachtegang. Als neveneffect, zo werd verondersteld, zouden de ouderen door zich te organiseren hoe dan ook sterker en weerbaarder voelen, of de bundeling van hun vraag nu effect op het aanbod zou hebben of niet. De SEV zag in het rapport aanleiding om, in samenwerking met de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken, een vervolg aan het project te geven.

In 1994-95 is een marktonderzoek gehouden naar de behoefte van ouderen zich plaatselijk te organiseren op het thema veiligheid. Als instrument voor de marketing werd een speciaal vervaardigde brochure gebruikt met als titel 'Veiligheidsnetwerken van ouderen'. Het begrip 'veiligheidsnetwerken' zou gedurende het verdere traject de gedachte aan bundeling van de vragers belichamen.

Het marktonderzoek leidde tot 11 serieuze aanmeldingen om mee te doen aan het experiment vanuit verschillende hoeken van het land, waaruit door de opdrachtgevers 4 initiatieven werden uitverkoren als voorbeeldproject. Deze initiatieven (uit Rotterdam, Gouda, Almelo en Hengelo) kregen van de SEV een experimentstatus, waaraan een stimuleringssubsidie verbonden was.

In januari 1996 werd een startbijeenkomst voor de experimentlokaties belegd op een centrale plaats in het land. Daarvoor werden ook de vertegenwoordigers van netwerk-achtige projecten in Amsterdam uitgenodigd, die al liepen vóór het marktonderzoek naar de veiligheidsnetwerken van start ging.

In januari 1997, precies een jaar later dus, werd door de SEV een 'doorstartbijeenkomst' belegd, waarvoor dezelfde projecten en vertegenwoordigers werden uitgenodigd. Een verslag van de doorstartbijeenkomst treft u aan in de bijlage.

2 Doel en opzet van de rapportage

Lokale initiatieven van ouderen blijken een lange 'incubatietijd' te kennen, met andere woorden: de voorbereidingsfase duurt lang. Zowel tussen bewoners onderling als tussen bewoners en instanties moeten netwerken worden opgebouwd, er moeten (gemeenschappelijke) doelen worden gesteld, activiteitenprogramma's worden gemaakt, bewonersavonden georganiseerd en financiën worden gevonden, voordat men aan het daadwerkelijk organiseren van activiteiten toe komt. Het duurt dus lang eer er naar buiten toe iets van de netwerkvorming zichtbaar wordt en nog langer eer er concrete resultaten te melden zijn. Van een eindevaluatie of een effectevaluatie kan derhalve op dit moment, ruim een jaar na de startbijeenkomst, nog geen sprake zijn. Het doel van dit verslag is de *voortgang* in beeld te brengen en de projecten onderling te vergelijken, zodat overeenkomsten en verschillen aan de oppervlakte komen. Daarnaast is het ook de bedoeling om te komen tot een *beoordeling*. Projecten worden niet alleen beschreven en vergeleken, maar ook gewaardeerd (plus of min) op cruciale kenmerken. Daarmee ontstaat het begin van inzicht in de *succes- en faalfactoren* van de lokale initiatieven van ouderen voor de veiligheid.

De projectbeschrijving in hoofdstuk 3 is luchtig en beknopt gehouden, daar de betrokken partijen zelf een uitgebreid en systematisch verslag hebben opgesteld. (Geïnteresseerden kunnen deze verslagen opvragen bij de SEV of bij de auteurs van dit rapport).

In de vergelijkende analyse (hoofdstuk 4) zijn ook de parallelle projecten in Amsterdam (de projecten die niet de SEV experimentstatus hebben, zoals genoemd in hoofdstuk 1) opgenomen.

In een bijlage wordt verslag gedaan van de wijze waarop al dan niet met netwerkvorming aan de slag is gegaan op de locaties waarvan de aanvragen *niet* werden gehonoreerd. Daaruit blijkt dat de gedachte aan activering van ouderen, met het doel hun vraag naar veiligheidszorg te bundelen, ook zonder stimuleringssubsidie zijn weg heeft weten te vinden in het land.

3 Beknopte beschrijving van de experimenten

3.1 Almelo, Ossekoppelerhoek

Het gaat hier in feite om twee projecten, aangemeld door de Stichting Welzijnswerk Ouderen Almelo, één voor autochtone en één voor allochtone ouderen. De locatie is in beide gevallen de wijk Ossekoppelerhoek, gebouwd in de jaren zestig en bestaand uit ruim 3300 woningen, waarvan de helft eengezinswoningen en de andere helft portiek-etageflats. De bevolking bestaat voor 21% uit 55-75 jarigen en voor 4% uit 75-plussers. De wijk ligt enigszins geïsoleerd en heeft alleen de hoogst noodzakelijke eigen voorzieningen. Voor veel boodschappen en activiteiten zijn de inwoners aangewezen op het stadscentrum, maar het openbaar vervoer van en naar dit centrum is heel matig. In de hele wijk zijn maar twee bushaltes.

- *(1) Project autochtone ouderen.* Er zijn in het wijkcentrum activiteiten op het gebied van sport en ontspanning voor ouderen, waarvan alleen door autochtone ouderen gebruik wordt gemaakt. De initiatiefnemers constateerden dat het bij elkaar komen van deze ouderen steeds minder ging om de vrije tijdsbesteding en steeds meer om het bespreken van serieuze onderwerpen. Veiligheid was een van de belangrijkste onderwerpen. De ouderen gaven signalen af over toenemende problemen met (verkeers)onveiligheid, criminaliteit en overlast van rondhangende jongeren bij het winkelcentrum. Over de precieze aard en omvang van deze problemen was echter geen informatie beschikbaar. De initiatiefnemers wilden dit door middel van grootschalig onderzoek aan het licht brengen. Als methodiek werd voorgesteld: huisbezoeken, gekoppeld aan een interview aan de hand van een voorgestructureerde vragenlijst.
- *(2) Project allochtone ouderen.* De allochtone ouderen zijn te vinden in de Molukse gemeenschap, die is geconcentreerd in de wijk Ossekoppelerhoek. Deze gemeenschap beschikt over een eigen ruimte in de wijk. De Molukse ouderen maken weinig gebruik van de algemene voorzieningen, er treedt geen integratie op met de autochtone ouderen. De taal vormt een grote barrière: de Molukse ouderen spreken nauwelijks Nederlands. Ook onderling hebben de Molukkers weinig contact, omdat de familie geacht wordt altijd in de buurt te zijn; maar vaak is dat niet voldoende het geval. Gevolg is eenzaamheid en isolement. Het NIZW heeft hier een project gedraaid, waarin dit aan het licht kwam. Dit heeft een vervolg gekregen in de vorm van een project, waarin veel meer georganiseerde activiteiten aan de doelgroep aangeboden worden, waardoor de contacten onderling verbeteren. Het project 'veiligheidsnetwerken' is opgenomen in het vervolgproject van het NIZW. In de praktijk betekent dit, dat tegen de organisatie van extra activiteiten tevens een onderzoek met behulp van huisbezoeken aan is gezet, waarin gevraagd wordt naar de ervaren veiligheidsproblemen. Hierin wordt het model van het onderzoek onder autochtone ouderen gevolgd (project 1).

Verloop project autochtone ouderen

De huisbezoeken werden afgelegd door vrijwillige ouderen, meestal de jongere ouderen, en door enkele Melkert-functionarissen.

Tijdens het huisbezoek werd tevens geïnventariseerd hoe het met de oudere staat/gaat. Er werd eventueel bemiddeld als er hulpverlening noodzakelijk of wenselijk is. Er werd ook doorverwezen, bijvoorbeeld naar maatschappelijk werk of thuiszorg. Ouderen bleken vaak onwetend over het aanbod in de hulpverleningswereld.

De verwerking van de interviews liep vertraging op. De stand van zaken op dit moment is dat alle gegevens kwantitatief verwerkt zijn in een overhead.

Men splitst de presentatie van de interviewresultaten in tweeën: eerst een sessie voor bewoners (de mensen bij wie de interviews zijn afgenomen) en kort daarop een sessie voor professionals (de instellingen die een rol zouden krijgen in de opbouw van veiligheidsnetwerken en/of het aanbieden van veiligheidsdiensten). De coördinatoren van het initiatief bereiden behalve de presentatie van de onderzoeksresultaten ook een concept actieplan voor, zodat de deelnemers aan de sessies iets concreets voorgeschoteld krijgen om op te reageren. Daardoor tracht men de kans te vergroten om op de sessie knopen door te kunnen hakken over de verder te nemen stappen en maatregelen. Of 'werken aan netwerken' onderdeel van de maatregelen zal uitmaken, is op dit moment nog niet te zeggen.

Uit de interviews bleek de deelname aan activiteiten in de wijk laag te zijn en er bleek weinig behoefte te zijn aan méér activiteiten in de wijk. Men zoekt zijn vertier grotendeels buiten de wijk, hetgeen goed gaat zolang ouderen mobiel zijn. Neemt die mobiliteit af, dan is men als oudere méér aangewezen op het wijkcentrum. De initiatiefnemers hopen daarom toch dat de instellingen de bereidheid tonen het wijkcentrum beter toegankelijk te maken voor ouderen en de activiteitenprogrammering beter af te stemmen op de behoefte van de doelgroep, een en ander onder invloed van een (op te richten/te ondersteunen) werkgroep van ouderen, die daar bij de instellingen op aan zal moeten dringen. Om de kans te vergroten op een goede opkomst van de doelgroep bij de presentatie van de onderzoeksresultaten, krijgen alle ouderen bij wie een huisbezoek is afgenomen een persoonlijke uitnodiging voor de sessie en wordt hierbij als 'lokker' tevens een koffieconcert aangeboden.

Qua organisatievorm van het eventuele netwerk willen de coördinatoren het 'Goudse model' voorstellen (wijkcontactpersonen aanstellen, die samen de werkgroep vormen, zie 3.3) maar of dat voorstel gedragen wordt moet op dit moment dus nog blijken.

Verloop project allochtone ouderen

Door het vertrek van de Molukse intermediair, die onmisbaar is voor het van de grond trekken van het project, kort na de startbijeenkomst, heeft het project zo'n 8 maanden stilgelegen. Er is sinds oktober 1996 een nieuwe intermediair in functie, die eerst het activiteitenproject heeft herstart en onlangs ook het veiligheidsproject. Deze incubatie-activiteiten hebben geleid tot een werkgroep met 5 vaste vrijwilligers uit de Molukse gemeenschap die zich inzetten voor de organisatie van activiteiten en binnenkort ook de huisbezoeken zullen afleggen. Onlangs is een weekend georganiseerd door het Steunpunt Minderheden Overijssel waarin de vrijwilligers interviewtraining hebben gekregen. Ook is de vragenlijst aangepast op de Molukse woon- en leefomstandigheden. Met de gemeente zijn afspraken gemaakt over de verwerking van de gegevens. De doelgroep heeft gevraagd eerst een informatiebijeenkomst te organiseren, waarin aan belangstellenden (nogmaals) het doel en de werkwijze van het onderzoek toegelicht wordt. Wanneer deze sessie heeft plaatsgevonden kan men van start met de huisbezoeken. In de loop van dit voorjaar verwacht men de resultaten. De werkwijze zal verder vergelijkbaar zijn met die bij het project autochtone ouderen.

3.2 Rotterdam, Oud Mathenesse

Initiatiefnemer is de 'Bewonersorganisatie Oud Mathenesse en het Witte Dorp'. Deze wijken hebben ruim 7200 inwoners waarvan 1300 ouder dan 65 jaar (17%). Er is een actieve werkgroep Ouderen, waarvan de voorzitter mede-aanmelder is. Er zijn in de wijken voorzieningen voor sport en ontspanning, cultuur, belangenbehartiging en leefbaarheid/veiligheid. Men schat dat maar liefst 50% van de ouderen bij een of meer van deze groepen

aangesloten is. De wijk in zijn geheel wordt door ouderen *niet* als onveilig ervaren (waarschijnlijk onder meer door de hoge organisatiegraad en door reeds getroffen veiligheidsvoorzieningen, zoals een 'preventiewinkel'). Men wilde de activiteiten van een op te richten veiligheidsnetwerk richten op een woongebouw waarin veel oudere (75+) ouderen wonen en waarin de organisatiegraad toentertijd laag was (er waren weinig onderlinge contacten en deze ouderen deden evenmin mee met de activiteiten van de werkgroep Ouderen). Van genoemd gebouw werd problemen met eenzaamheid vermoed en verder waren er signalen dat men er vooral in de zomermaanden last heeft van rondhangende jongeren. Daartegen durft men niet op te treden, waardoor men niet naar buiten durft, nog meer in isolement geraakt, en zo steeds erger (negatieve spiraal). Men wilde trachten de ouderen in dit wooncomplex te activeren door ze te interesseren om met hulp van reeds actieve ouderen uit de werkgroep een veiligheidsnetwerk op te richten. Men hoopte dat daarmee de spiraal van eenzaamheid en onveiligheid voor deze mensen doorbroken kon worden.

Thans is de stand van zaken dat deze doelen in grote lijnen bereikt zijn en men paradoxaal genoeg eigenlijk niet verder kan. Het project wordt daarom hoogstwaarschijnlijk in juni 1997 afgerond met een slotbijeenkomst voor alle betrokken ouderen en professionals.

Het beoogde (permanente) veiligheidsnetwerk is er niet gekomen, het is beperkt gebleven tot een ad hoc samengestelde en door de coördinator bijeengeroepen 'werkgroep veiligheid'. Deze werkgroep bestaat uit professionals, vertegenwoordigers van het betrokken ouderencomplex en een vertegenwoordiger van de werkgroep Ouderen.

Van de deelname van de ouderen in de werkgroep is zeker een mobiliserende en activerende werking uitgegaan. De ouderen hebben informatie gekregen over 'veiligheidsgedrag', waardoor zij met minder risico de straat op kunnen gaan en geld kunnen pinnen. Ook zijn zij alerter geworden op het signaleren van rondhangende jongeren rond de flat en meer bereid de politie te bellen om dit te melden. De politie heeft inmiddels contacten gehad met de jongerenwerkers, waardoor de politie méér kan doen dan de jongeren wegsturen (want dat werkt toch niet als er geen alternatief voor ze is). De politie is op de hoogte van het activiteitsaanbod voor jongeren en kan daarnaar verwijzen. De overlast van jongeren is in de afgelopen periode daadwerkelijk afgenomen.

Ten slotte heeft de activering van ouderen geleid tot signalering en doormelding van belemmeringen voor de mobiliteit (drempels binnen het complex en in de woonomgeving) die inmiddels grotendeels zijn geëlimineerd.

Dit zijn positieve geluiden, maar toch kan het project niet als een succes worden gezien. Het was de bedoeling dat de ouderen in het complex *blijvend* georganiseerd zouden worden, dat dit netwerk na korte tijd zelfdragend zou zijn en dat het zich zou aansluiten bij de bestaande werkgroep Ouderen. Deze doelen zijn geen van alle gehaald. Het blijkt dat de hoge leeftijd een belemmering vormt. Daardoor is er veel kans op uitval van vertegenwoordigers van deze ouderen, kunnen zij minder makkelijk meedoen aan de activiteiten van de werkgroep Ouderen (waarvan de gemiddelde leeftijd volgens de coördinator 10-15 jaar lager ligt) en blijft de afhankelijkheid van de professionals groot. Als de coördinator ermee stopt, stoppen ook de veiligheidsactiviteiten.

De winst zit hem niet in het blijvende netwerk, maar in het bereikte resultaat en in de wetenschap dat er een blauwdruk voor de organisatie van een 'werkgroep veiligheid' klaar ligt voor het geval de nood aan de man komt (grote veiligheidsproblemen de kop opsteken). Dan kan dus snel worden ingegrepen, men weet nu hoe het moet, alleen.... er zal altijd een professionele coördinator voor nodig blijven.

3.3 Gouda, Korte Akkeren

Aanmelder is de Stichting Welzijn Ouderen Gouda in samenspraak met het Wijkteam Korte Akkeren. Het 'wijkteam' is de groep van professionals en bewoners die verantwoordelijk zijn voor het buurtbeheer, dat in deze wijk is ingesteld. Het gaat om een 19e eeuwse wijk die tegen de oude binnenstad aan ligt. Het zijn huur- en koopwoningen in de lagere prijsklasse, waaronder relatief veel portiekwoningen. Er wonen ruim 2000 ouderen (22% van de totale bevolking).

Uit het verstrekte materiaal blijkt dat de ouderen in de wijk aanzienlijke problemen ervaren met criminaliteit en onveiligheid. Veel angst komt ook voort uit groepen samenscholende Marokkaanse jongeren, waarvan er veel wonen in de wijk. Er is een werkgroep ouderen, die regelmatig themabijeenkomsten organiseert. Bij een bijeenkomst over sociale veiligheid kwamen maar liefst 68 ouderen opdagen. Naast deze zelfstandig functionerende werkgroep waren ouderen ook al in het wijkteam vertegenwoordigd. De werkgroep ouderen heeft erop aangedrongen de wijk Korte Akkeren op te geven voor de vorming van een veiligheidsnetwerk naar aanleiding van een bezoekje aan een seniorenflat in de wijk Oud Krispijn in Dordrecht, waar met behulp van een video gedemonstreerd werd wat een netwerk van ouderen kan betekenen voor de leefbaarheid en veiligheid. Men heeft daar onder meer een onderling waarschuwingssysteem, dat de ouderengroep uit Korte Akkeren aan sprak. Het Dordtse project is echter beperkt tot één wooncomplex, terwijl de werkgroep Ouderen het voor de hele wijk toepasbaar wilde maken (wat ook beter in de experimenteel-doelstelling van de SEV past).

Het basisidee van het veiligheidsnetwerk was om een werkgroep van 'veiligheidscontactpersonen' op te richten, personen die goed bekend zijn in de buurt.

Eerst is een vrijwilliger in de wijk gezocht die bereid was deze groep mee te helpen oprichten en vervolgens de activiteiten van de groep te coördineren. Na enkele maanden lukte het de coördinator om een groep van 6 contactpersonen om zich heen te verzamelen.

Het werven van contactpersonen ging niet van een leien dakje. Zo had iemand zich aanvankelijk bereid verklaard, maar die kwam er later toch weer op terug uit angst om zich vast te leggen op een hoeveelheid werk en angst om voor die functie met naam, toenaam en foto (!) in een wijd verspreide brochure afgedrukt te zijn. Formalisering van de praatpaalfunctie, die deze persoon toch al had, is echter juist het belangrijkste uitgangspunt van de opstellers van het plan: het netwerk moet een formele structuur en status hebben, bekend en herkenbaar worden in brede kring. Daar hoort een brochure bij met eigen logo, en een lijst van contactpersonen met telefoonnummer en foto (herkenning op straat en in de winkel). De drempel om een onveilige situatie te melden moet zo laag mogelijk worden gemaakt.

De contactpersonen zijn verantwoordelijk voor de eigenlijke netwerkopbouw. De coördinator doet de netwerkopbouw dus niet zelf. De taak van de coördinator is de aansturing en ondersteuning van de wijkcontactpersonen. Hij/zij moet onderlinge informatie-uitwisseling regelen en de contactpersonen ondersteunen bij het zoeken van ingangen bij de instanties. De coördinator heeft toegang tot personen en gegevens (bijvoorbeeld bij de politie) die een willekeurige buurtbewoner *niet* heeft. Men heeft veel tijd besteed aan het voeren van gesprekken met ondersteunende organisaties, zoals Zonnebloem en kerkraden. Men wil een breed vangnet hebben om op terug te vallen alvorens te starten.

De officiële start was op 7 september, op een braderie in de wijk. Het veiligheidsnetwerk stond daar met een eigen kraam. De burgemeester gaf het officiële startsein, waardoor publiciteit verzekerd was, en het netwerk direct enige bekendheid kreeg. De wijkcontactpersonen kregen in enkele

maanden al van tien ouderen signalen binnen over veiligheidsproblemen. Het systeem blijkt dus al te werken. De signalen van ouderen hebben betrekking op overlast van jongeren, geluidsoverlast, burenruzies en angst-veroorzakende situaties. Veel zaken konden bewoners zelf of met hulp van de politie oplossen. Als het meer op bouwkundig of technisch beheer terrein lag, werden de signalen via het buurtbeheernetwerk naar de verantwoordelijke instanties toegesluisd. Met ondersteuning van de gemeente doet men nu iets aan de poortverlichting. Een ander concreet resultaat is het afsluiten van het binnenterrein van een seniorencomplex in de wijk, dat enorme overlast ondervond van groepen rondhangende jongeren. Het besluit daartoe is onlangs door de beheerder van het complex genomen, mede onder druk van het veiligheidsnetwerk.

Er zijn plannen voor een graveer-actie, verbetering van hang- en sluitwerk, weerbaarheidstrainingen en voorlichting over veiligheidsgedrag. Er zal veel aandacht worden besteed aan de Marokkaanse bewoners en eventuele integratieproblemen die zich in deze buurt nogal eens voordoen.

De politie speelt een actieve rol in het project door een zeer grote betrokkenheid van een buurtcontactpersoon (de wijkagent). Deze kent de buurt en de bewoners goed en laat zich veel zien. Gebleken is dat het veiligheidsnetwerk het politiewerk lichter maakt.

De verwachting is dat via de wijkcontactpersonen vooral de jongere, reeds actieve ouderen zich zullen aansluiten bij het netwerk. Met die ouderen gaat de contactlegging via gesprekken op straat, in de winkel, even bij elkaar aanlopen etc., dus face-to-face. Bij de in-actieve, geïsoleerd levende ouderen werkt dat mechanisme echter niet. Het mobiliseren (of tenminste in beeld krijgen) van die oudere ouderen wil men aanpakken via de thuiszorg. Die komt n.l. (als bijna enige instantie) bij de mensen thuis en kent de situatie goed. Ook een ouderencentrum speelt een belangrijke rol in de mobilisering van oudere ouderen. Een van de wijkcontactpersonen woont daar. Die heeft al gezorgd dat de bewoners collectief hun klachten over verkeersonveiligheid e.d. gespuid hebben. Dingen zoals scheefstaande paaltjes die een struikelblok vormen, worden nu door deze contactpersoon doorgegeven namens de hoogbejaarde bewoners van het ouderencentrum.

3.4 Hengelo

Initiatiefnemer is hier de Stichting Welzijn Ouderen Hengelo. Bij deze stichting klopten de ouderen uit Hengelo Zuid aan met signalen over toenemende veiligheidsproblemen in deze wijk.

Hengelo Zuid bestaat uit een aantal kleine buurten en wijkjes (ruim 3000 woningen, 1500 ouderen, 19% van de totale bevolking) gebouwd vlak na de oorlog, met weinig eigen voorzieningen en een toentertijd lage organisatiegraad. De lage organisatiegraad werd als het primaire probleem aangemerkt. Daardoor ontbrak iedere vorm van burenhulp en sociale controle. Men doopte het project derhalve "Naaborhulp in tact".

De netwerken moesten echt van de grond af worden opgebouwd. Dat is aangepakt via huis-aan-huis enquêtes. De toentertijd 6 leden van de bewonerscommissie hebben de straten onderling verdeeld en elk ruim 100 woningen gedaan, net zolang tot ze iedereen gehad hadden, oud en jong. De gesprekjes duurden zo'n 3 tot 5 minuten, dus de commissieleden waren er wel 3 avonden mee kwijt. Iedereen werd uitgenodigd voor een bewonersavond; deze avonden werden goed bezocht (meer dan 40 aanwezigen per avond). Alle aanwezigen moesten een presentielijst tekenen en verklaarden zich daarmee lid van het veiligheidsnetwerk. De avonden waren voor jong en oud bedoeld. De doelgroep ouderen was inderdaad goed vertegenwoordigd.

De politie is op de voorlichtingsavonden aanwezig geweest en hield daar ook een praatje. De woningcorporatie was passief aanwezig.

Er is voor de avonden een diaserie vervaardigd gekoppeld aan een geluidsband. Deze presentatie beantwoordde aan zijn doel: de deelnemers warm te maken voor veiligheidsproblemen en een goede voorstelling te geven van de zaken waar het daarbij om gaat.

Naast de algemene bewonersavonden zijn er thema-avonden georganiseerd, waar een ANBO-ouderenvoorlichter een programma verzorgde vanuit de ANBO-cursus "Dat zal mij niet gebeuren". Op die avonden werd de behoefte gepeild aan voorlichting-op-maat, die vervolgens werd gegeven via huisbezoeken.

Er zijn door het netwerk behalve deze doe-het-zelf activiteiten ook lobby-activiteiten ontwikkeld om instanties te bewegen iets aan de veiligheids-situatie te doen. De gemeente wil het project ophangen aan de subsidiepot die zij van BiZa heeft gekregen in het kader van het Grote Steden beleid. SWOH moest een aanvraag indienen voor o.a. hang-en-sluitwerk, verlichting aanleggen op achterpaden, vervangen geel licht door wit licht bij straatverlichting en eventueel de aanstelling van een buurtconciërge, die toezicht houdt en voor bewoners aanspreekbaar is.

De beschikking over de aanvraag is echter op dit moment nog niet afgekomen. Wel is bekend dat er bij de woningcorporaties een budget is gereserveerd voor het opknappen van achterpaden. Dit is echter niet specifiek geormerkt voor bepaalde complexen. Het is op dit moment nog de vraag wanneer de achterpaden in Hengelo Zuid aan de beurt zijn.

Allochtonen zijn inmiddels ook bij het veiligheidsnetwerk betrokken. Zo hebben twee Turken zitting in de bewonerscommissie.

Het initiatief breidde zich in de loop van 1996 als een olievlek uit over geheel Hengelo Zuid. Daarmee groeide ook de grootte van de werkgroep: deze bestaat nu uit 14 mensen.

Veiligheid is in Hengelo Zuid een goed thema gebleken om bewoners te activeren.

Men kan stellen dat het aan de activiteiten van een klein werkgroepje voor ouderen te danken is, dat nu in de hele wijk een organisatiegraad van bewoners weer op peil is gebracht. Dit blijkt ook uit de oprichting van een nieuwe wijkraad, die een oude (slapende) organisatie verving en nu een groter gebied bestrijkt. Het bestuur van deze wijkraad heeft een warme ondersteuningsbrief aan de werkgroep veiligheid van ouderen geschreven.

3.5 Amsterdam

In de vorige paragrafen zijn de 4 projecten beschreven, die een stimuleringsubsidie van de SEV kregen.

Zoals in hoofdstuk 1 vermeld, doen echter ook nog twee projecten uit Amsterdam mee aan de landelijke bijeenkomsten voor veiligheidsnetwerken van ouderen. Deze projecten zijn meegenomen in de vergelijkende analyse in het volgende hoofdstuk. Om die redenen verdienen zij op deze plaats een beknopte beschrijving.

Amsterdam Oud West

Dit is een project van de Stichting Welzijn Oud West, genaamd 'Oud en Samen Veilig'.

De Stichting heeft een coördinator aangesteld om het project te trekken. De doelstellingen van het project zijn zoals uit de naam al blijkt vergelijkbaar met die van de eerder beschreven projecten.

Als extra heeft dit project een onderdeel 'ouderen in de war'. Omdat ouderen in de war kwetsbaarder zijn voor delicten zoals oplichting en insluiping is besloten deze doelgroep in het project extra aandacht te geven.

De coördinator heeft zich zowel op netwerkvorming onder ouderen als op deskundigheidsbevordering en commitment van instellingen gericht.

Aan organisatie en bundeling van de vraag naar veiligheidszorg bleek bij de

ouderen in het projectgebied hoegenaamd geen behoefte te bestaan. De coördinator heeft het lobbywerk naar de instellingen vrijwel in haar eentje gedaan; overigens met succes.

Een deel van de ouderen bleek echter wel behoefte te hebben aan netwerkvorming uit oogpunt van *gezelligheid*.

Daarvoor heeft het project een onderdeel 'oud en samen actief'. Dit werkt als een soort contactbank voor het ondernemen van culturele uitstapjes (twee ouderen worden 'gekoppeld' of men sluit zich aan bij een groepje dat samen een uitstapje organiseert).

Indirect kan dit een effect op veiligheid hebben (hoe meer contacten hoe vertrouwder en weerbaarder men zich voelt).

Ook bleek behoefte te bestaan aan weerbaarheidstrainingen. Nadat de trainingen waren afgelopen, gingen alle deelnemers weer huns weegs. Er bleef geen netwerk uit de deelnemersgroep over, laat staan een veiligheidsnetwerk.

Buurtnetwerken woningbouwvereniging Het Oosten

Woningbouwvereniging **Het Oosten** is sinds 2,5 jaar in verschillende Amsterdamse buurten, waaronder de Robert Scottbuurt en de Oosterparkbuurt, bezig met contactverbetering tussen ouderen. Veiligheid is niet direct de invalshoek, maar is er wel onlosmakelijk mee verbonden. In het begin van het project werd er veel gesproken over veiligheid en vooral ook geklaagd. Het laatste jaar wordt er nauwelijks nog iets gehoord over diefstal of inbraak. Wellicht dat dit komt door de toegenomen sociale controle. Er zijn inmiddels veel vriendschappen tussen ouderen gesloten, er is burenhulp en men is elkaar vaker van dienst. Geleerd is dat ouderen eerst geraadpleegd moeten worden, voordat een initiatief wordt genomen. Het buurtnetwerk in de Oosterparkbuurt is gekoppeld aan het Wonen + project, waarbij gewerkt wordt met een klusjesman, een buurtconciërge en onderlinge alarmering. Het is van belang dat een buurtnetwerk de beschikking heeft over een eigen ruimte, bijvoorbeeld een lokaal. De methodiek van een project moet afgestemd zijn op de (actieve of passieve) houding van ouderen. Zo is er in de Da Costabuurt in Amsterdam Oud west een servicepunt waar 150 ouderen bij aangesloten zijn. Hier staat de dienstverlening centraal. Hoe allochtone ouderen bij een netwerk betrokken kunnen worden is weer een verhaal apart. Vaak hebben allochtone ouderen uit een etnische groep onderling een goede band. De rol van de woningbouwvereniging bij dit project is vooral gelegen in het bewaken van de voortgang en het contact houden met de ouderenadviseurs. De buurtcoördinatoren van de politie hebben contact met de buurtconciërges en lopen wel eens het kantoortje binnen. Toch is de betrokkenheid van de politie gering.

4 Vergelijkende analyse en beoordeling

4.1 Vergelijkende analyse

Opzet van de analyse

Ten behoeve van de landelijke 'doorstartbijeenkomst' van veiligheidsnetwerken op 23 januari 1997 in Utrecht is door Van Dijk, Van Soomeren en Partners een vergelijkende analyse gemaakt. Om de grote lijn uit de projectbeschrijvingen te halen zijn de essentiële kenmerken eruit gehaald en onderling vergeleken op overeenkomsten en verschillen. De beschrijving van de analyse volgt derhalve de essentiële kenmerken. Die zijn als volgt benoemd:

- doelstellingen;
- werkwijze;
- organisatie en ondersteuning;
- aanpak en voortgang netwerkontwikkeling;
- strategische partners;
- maatregelen.

Doelstellingen

De projecten lopen niet wezenlijk uiteen qua doelstellingen (gerichtheid op veiligheid en netwerkontwikkeling was een voorwaarde om een SEV-experimentsubsidie te krijgen) maar toch zijn er interessante nuanceringen te onderscheiden.

De volgende doelstellingen worden aangetroffen:

- veiligheid;
- activering/sociaal contact;
- integratie autochtoon <-> allochtoon verbeteren.

De doelstellingen komen zelden alleen, maar meestal in combinatie voor.

Mogelijkheden zijn:

- alleen activering;
- veiligheid en activering;
- veiligheid en integratie;
- activering en integratie.

Aanpak project (werkwijze)

Uit de analyse blijkt dat de projecten een vast stramien volgen, dat kennelijk als blauwdruk voor een stappenplan voor de opzet van vergelijkbare projecten kan dienen:

- kerngroep formeren o.l.v. een professional;
- netwerk vormen en/of achterban informeren;
- bepaling wenselijke maatregelen;
- lobby en/of zelf aan de slag om maatregelen uitgevoerd te krijgen.

Verschillen in aanpak zijn ingegeven door de specifieke situatie ter plaatse, bijvoorbeeld:

- bestaande netwerken vormen een gegeven (aanhaking van het project bij die netwerken is dan geboden);
- koppeling aan buurtbeheer (wanneer het betreffende gebied een buurt-beheerbuurt is kun je niet om die koppeling heen);
- werken met intermediair tussen twee culturen (wanneer het projecten met en voor allochtone ouderen betreft).

Organisatie en ondersteuning

In de aanpak en ondersteuning van de projecten zijn de volgende gemeenschappen te onderscheiden.

- De plaatselijke Stichting Welzijn Ouderen is bijna altijd de trekker. Mogelijke alternatieven zijn: buurtbeheerorganisatie, opbouwwerk of woningbouwvereniging.
- Politie: zit soms in de kerngroep van professionals die het project ondersteunen, in de andere gevallen zijn ze steeds strategische partner. Met andere woorden: de politie doet altijd mee, soms als mede-trekker, soms als partner.
- Ouderen zelf: zitten soms in de kerngroep, maar vormen in andere gevallen ook wel een aparte groep.

Uit de analyse blijkt dat er aanzienlijke verschillen in zwaarte van de organisatie bestaan, uiteenlopend van informeel tot zeer formeel:

- informeel: groep ouderen (het netwerk) met professional als trekker;
- formeel: kerngroep die vanuit de projectomschrijving belast is met specifieke taken en verantwoordelijkheden;
- zeer formeel: kerngroep (zie voorgaande punt) met daarboven nog eens een stuurgroep/begeleidingsgroep.

Aanpak en voortgang netwerkontwikkeling

Varianten in Aanpak:

- bestaand netwerk van strategie doen veranderen;
- bult bouwen aan bestaand netwerk;
- netwerk van netwerkers opbouwen;
- nieuw netwerk opbouwen in wijk zonder netwerken;
- nieuw netwerk opbouwen temidden van bestaande netwerken.

Varianten in Voortgang:

- nog niet begonnen (1x);
- begonnen maar op laag peil blijven steken (1x);
- mislukt en opnieuw begonnen met ander thema (1x);
- aangeslagen, gestaag gegroeid binnen oorspronkelijk gebied (2x);
- aangeslagen, verknoping met netwerken aangrenzende gebieden (1x).

Omvang van de netwerken

Gemeenschappelijk kenmerk van de netwerken is de beperkte omvang. Het zijn groepjes van 4 tot 20 ouderen. Op het totaal van de ouderen in het projectgebied is dat 'peanuts'. De vaste groep deelnemers aan het netwerk vormen echter de binnenste cirkel van een veel wijdere kring. De tweede kring wordt gevormd door de ouderen die deelnemen aan voorlichtingsbijeenkomsten, weerbaarheidstrainingen, gezamenlijke uitstapjes en andere onderdelen die binnen een project worden aangeboden. Zij zijn als het ware passief lid van het veiligheidsnetwerk. Wanneer zij geconfronteerd worden met een veiligheidsprobleem weten zij voortaan onmiddellijk de weg te vinden naar de kernleden van het veiligheidsnetwerk. Die zullen dan vervolgens zeggen: "Doet u maar met ons mee, want wij zijn er niet om uw probleem op te lossen, dat kunnen we alleen samen doen".

Werkzaamheden van de netwerken

De netwerken vertonen qua werkzaamheden die zij aanpakken een opvallend accentverschil tussen lobbywerk resp. het zelf aan de slag gaan. In de meeste projecten is het een combinatie van beide, maar waar dat niet zo is helt de balans over naar zelfwerkzaamheid. Er zijn geen netwerken die zich uitsluitend met lobbywerk bezig houden.

Organisatie van de netwerken

Ieder netwerk heeft te maken met vragen zoals: Hoe vaak moeten we bij elkaar komen? Wat is een geschikte plek om bij elkaar te komen? Wie doet het secretariaatswerk? Hoe pakken we de P.R. aan?

Op deze kenmerken vertonen de netwerken opvallende overeenkomsten.

Net als bij het stappenplan voor de opzet van een veiligheidsproject lijkt het niet moeilijk hiervoor een blauwdruk op te stellen, die ook elders toepasbaar is. Een puntsgewijze samenvatting:

- frequentie van bijeenkomsten: elke 2-6 weken, gemiddeld dus maandelijks;
- plek van samenkomst: centraal gelegen buurthuis of wijkgebouw, soms het kantoor van de coördinator als dat in de wijk ligt; als het om immobiele (oudere) ouderen gaat, is het betreffende wooncomplex waar de doelgroep woont de aangewezen plek;
- secretariaatswerk: daar is een professional mee belast (vergader-verslagen maken, agenda's rondsturen, hulp bij het opstellen van brieven aan instanties), hand- en spandiensten (zoals het vermenigvuldigen en rondbrengen van notulen) worden doorgaans door de leden van het netwerk (op vrijwillige basis) verricht;
- aanpak P.R.: artikelen in huis-aan-huisbladen, radio-interviews, huis-aan-huis enquête, huis-aan-huis verspreiden van oproepen voor bijeenkomsten. De persoonlijke benadering (waar echter ook de meeste tijd in gaat zitten) werkt het best.

Eén punt is niet aan de orde gekomen en dat is de financiering van het netwerk. Het had geen zin om dit punt te analyseren daar de netwerken nu nog gesponsord worden door de SEV of een andere subsidiënt. De vraag naar de financiering wordt pas interessant als de projectsubsidies straks op zijn. Zal er dan vervolgfianciering worden gevonden?

De indruk bestaat dat er uit fondsen van het opbouwwerk, subsidiepotten sociale vernieuwing, overheadbudgetten van buurtbeheerorganisaties en participatiepremies van woningcorporaties wel het een en ander bij elkaar te sprokkelen is aan financiën. Een onderbouwing van dit vermoeden kan geput worden uit de gang van zaken op de locaties die **niet** in aanmerking kwamen voor SEV-subsidie, maar wel graag aan de slag wilden met de netwerkgedachte. Op de meeste van deze locaties (zie het verslag in de bijlage) is het gelukt de financiën bij elkaar te sprokkelen.

Strategische partners van de netwerken

Allereerst: niet altijd zijn partners nodig, bij de netwerken die kiezen voor een accent op zelfwerkzaamheid kan men het vaak zonder partners af.

Wanneer partners wel nodig zijn, treft men steeds dezelfde partners aan.

- Gemeente (beheer openbare ruimte).
- Woningbouwvereniging/flatbeheerder: voor onderhoud achterpaden en aanbieden inbraakpreventiepakket.
- Opbouwwerk (voor hulp bij de organisatie van activiteiten).
- Politie (indien deze niet reeds in de kerngroep zit).

Maatregelen

De netwerken kiezen voor de volgende typen maatregelen:

- activering van nog niet aangesloten ouderen om ook lid te worden van het netwerk en mee te doen aan de activiteiten die het netwerk organiseert;
- technopreventie (verlichting, hang- en sluitwerk, graveeractie);
- voorlichting/weerbaarheidstraining.

Veelal wordt voor een combinatie gekozen; er zijn netwerken die alle drie doen.

Hoewel het nog te vroeg is voor een effectevaluatie, kan al een indruk worden gegeven van de effecten die de gekozen maatregelen sorteren.

- Activering: zeer tevreden (het mes snijdt aan twee kanten, want netwerkvorming is zowel doel als middel, dus wordt met deze maatregel ook een dubbel effect bereikt).
- Technopreventie: het effect daarvan is nog onbekend (reductie van bijvoorbeeld het inbraakrisico kan alleen over langere termijnen gemeten worden), maar dit type maatregelen is onmisbaar als impuls aan netwerkvorming. Het is de beste manier om de mensen die nog twijfelen te laten zien dat er ook echt wat gebeurt.
- Voorlichting + weerbaarheid: tevreden.

4.2 Beoordeling

Naast de vergelijkende analyse die in de voorgaande paragraaf gegeven werd, is ook een beoordeling van de afzonderlijke projecten op dezelfde reeks kenmerken nodig. Op die manier kunnen lessen uit de projecten getrokken worden. In het inleidende hoofdstuk is dit geformuleerd als: "het begin van inzicht in de succes- en faalfactoren". De nadruk moet liggen op het woordje *begin*. Het is thans nog veel te vroeg om hierover definitief inzicht te krijgen. Projecten die nu achterop lopen, kunnen straks misschien voorlopers zijn. Een zwaar vliegwiel op gang brengen kost meer tijd dan een licht vliegwiel, maar dan blijft het ook wel langer draaien.

Schema 1 Beoordeling experimenten veiligheidsnetwerken voor ouderen

	Almelo	R'dam	Gouda	Hengelo	A'dam Oud-West	A'dam Oosten
doelstelling	+	+	+	+	+	+
werkwijze	+	+	+	+	+	+
organisatie en ondersteuning	+	-/-	+	+	-/-	+
netwerk-ontwikkeling	-/-	-/-	+	+	-/-	+
commitment van instanties	-/-	+	+	+	+	+
maatregelen	-/-	+	+	+	+	+

Toelichting op de tabel

Qua **doelstelling** scoren alle projecten positief, hetgeen niet anders verwacht mocht worden omdat de doelstelling een voorwaarde was om voor de SEV stimuleringssubsidie in aanmerking te komen en in het landelijke platform van veiligheidsnetwerken opgenomen te worden. Er is uit de projecten niet in algemene zin een les te trekken over de beste keuze van de doelstelling: gezelligheid dan wel veiligheid. De enige les op dit vlak is: kies in ieder geval niet (uitsluitend) voor een thema, waaraan bij de ouderen in het gebied hoegenaamd geen behoefte bestaat; want dan zal de netwerkontwikkeling mislukken (zie ook verderop onder het kopje 'netwerkontwikkeling').

Qua **werkwijze** scoren eveneens alle projecten positief. De werkwijze vertoont steeds een duidelijke relatie met de doelstelling. Er zijn bovendien vele wegen die naar Rome leiden; met andere woorden de werkwijze was niet voorgeschreven, de initiatiefnemers kunnen die zelf bepalen. Het is juist een essentieel kenmerk van veiligheidsnetwerken, dat men daar alle vrijheid in heeft. Ouderen bepalen zelf wat er gebeuren gaat. Er zijn grote verschillen aan te wijzen tussen de projecten. In het ene geval organiseert men eerst de bovenstructuur (Gouda, misschien straks ook Almelo) en laat men van daar uit het netwerk groeien, in andere gevallen (Hengelo, Rotterdam, Amsterdam) bouwt men de netwerken van onderaf op. Er is geen algemene les te trekken, men is lokaal uitstekend in staat te bepalen wat voor die specifieke situatie de juiste weg is.

Qua **organisatie en ondersteuning** scoren twee projecten minder positief. In Rotterdam kreeg de projectorganisatie te weinig steun vanuit haar professionele achterban. De coördinator heeft hier vrijwel alles in haar eentje moeten doen. In Amsterdam Oud-West was de keuze om professionals in zowel de kerngroep als de begeleidingsgroep te zetten minder gelukkig. Dit leidde tot competentieproblemen, waarin veel wrijvingsenergie ging zitten.

Hieruit kunnen twee lessen getrokken worden:

- wanneer de coördinator geen steun uit de achterban meer heeft, probeer het project dan onder te brengen naar een instantie die er meer belang in stelt;
- tuig geen al te zware bovenstructuur op, maak maximaal één groep van professionals die verantwoordelijk is voor de voortgang.

De belangrijkste les is echter: een veiligheidsnetwerk kan niet zonder professionele ondersteuning. Het kan zeker in de beginfase niet volledig zelfdragend zijn. De praktijk zal moeten uitwijzen of het misschien toch mogelijk is de professionele steun aan netwerken van ouderen geleidelijk af te bouwen en op een gegeven moment zelfs tot nul terug te brengen, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ontwikkeling van het netwerk. Op dit moment is het nog veel te vroeg om daar zelfs maar een verwachting over uit te spreken.

Qua **netwerkontwikkeling** is de score 3 om 3. Zoals gezegd is de 'incubatie-tijd' van de netwerkgedachte lang, zeker wanneer de organisatiegraad in het gebied laag is. Dit is in Almelo de reden dat de netwerkontwikkeling nog niet aangepakt is. Men heeft daar eerst uitgebreid onderzoek willen doen alvorens de netwerkontwikkeling aan te pakken.

In Amsterdam Oud-West is de netwerkontwikkeling achtergebleven omdat het een hele tijd duurde eer duidelijk werd dat de ouderen in het gebied hoegenaamd geen behoefte hadden zich op het thema veiligheid te organiseren. Pas toen iedereen zich daarvan bewust was kon men de omschakeling maken naar een gezelligheidsnetwerk, waaraan wel behoefte

bleek te bestaan. Had men dit meteen geweten, dan had het gezelligheidsnetwerk nu misschien al veel groter kunnen zijn.

Qua **commitment van instanties** en ook qua **maatregelen** scoren vrijwel alle projecten positief. Instanties blijken een willig oor te hebben voor de wensen die vanuit de veiligheidsnetwerken naar voren worden gebracht. Waar financieel haalbaar en niet strijdig met ander beleid worden maatregelen ingepland of direct uitgevoerd. Soms kost dit wel enkele maanden, maar doorgaans geen jaren, waardoor op bijna alle locaties al concrete maatregelen zichtbaar zijn geworden. Dit geldt eens te meer voor de locaties, die (mede) gekozen hebben voor doe-het-zelf maatregelen (Hengelo, Rotterdam, Amsterdam): dat type maatregelen (bijvoorbeeld voorlichting geven, weerbaarheidstraining organiseren) is doorgaans snel te realiseren.

Eén locatie (Almelo) scoort minder gunstig. Daar zijn maatregelen tot nu toe uitgebleven, hetgeen een gevolg is van het feit dat de netwerkontwikkeling nog niet is aangepakt.

Algemene lessen die op het vlak van commitment/maatregelen kunnen worden getrokken:

- kies vooral maatregelen die men zelf kan doen of waarvoor men niet van veel instanties dan wel grote budgetten afhankelijk is;
- kies enkele maatregelen in de sfeer van technopreventie/verbetering openbare ruimte, die meteen resultaat van het veiligheidsnetwerk zichtbaar maken.

5 Advies over de verdere ondersteuning

De SEV heeft vier kasplantjes geadopteerd en een gieter beschikbaar gesteld om deze water te geven.

Het resultaat is het volgende:

- twee plantjes zijn tot ontkieming gekomen, al vergt hun groei voortdurend zorg (Gouda, Hengelo);
- één plantje heeft het even vrij goed gedaan maar lijkt het toch niet te halen (Rotterdam);
- één plantje heeft nog nauwelijks water gehad, maar kan nog tot ontkieming komen (Almelo).

Er zijn in het vorige hoofdstuk twee lessen getrokken die van belang zijn voor het uitbrengen van een advies over verdere ondersteuning aan projecten:

- de incubatietijd is lang, zeker als netwerken van het begin af aan moeten worden opgebouwd;
- een netwerk van ouderen kan in de beginjaren niet zonder professionele ondersteuning.

Vanuit die lessen en vanuit de analyse van de stand van zaken kan er maar één advies uitkomen: ondersteun de projecten nog enige tijd, bijvoorbeeld twee jaar en evalueer het groeiproces dan opnieuw.

Een verdere onderbouwing van het advies kan geput worden uit de gang van zaken op de locaties die *niet* voor SEV subsidie in aanmerking zijn genomen. Geen van die groepen kon het zonder financiële steun. Die steun is in de meeste gevallen wel verkregen, maar heeft veel energie gekost van de betrokken ouderen en professionals, energie die beter besteed was geweest aan het werken aan veiligheid. En op de locaties waar het geld er uiteindelijk toch niet kwam, zijn de initiatieven stukgelopen en zijn de groepen ouderen uit elkaar gevallen - hetgeen in het ergste geval betekent dat de weg naar netwerkvorming voor jaren afgesneden is.

Ten slotte zijn er nog de twee projecten in Amsterdam. Deze vallen niet onder de SEV subsidie (de vraag naar continuering is dus niet aan de orde), maar gezien hun deelname aan het landelijk platform van veiligheidsnetwerken is hun toekomst even interessant als die van de SEV-experimenten.

Voor het project in Oud-West geldt dat de coördinatorfunctie geleidelijk afgebouwd wordt en overgedragen wordt aan verschillende instanties, waaronder het opbouwwerk. Dit hoeft beslist niet de doodsteek voor de netwerkontwikkeling te betekenen. De 'inbedding' van de diverse projectonderdelen in het beleid en de routine van diverse instellingen vergt een goede begeleiding, maar daar is een commissie van professionals voor die dit op haar agenda heeft staan.

Voor de projecten van Het Oosten geldt dat de projecten voorlopig nog afhankelijk zullen blijven van ondersteuning door de eigen organisatie, die ook een duidelijk belang heeft bij netwerkvorming onder de leden.

Vanuit deze woningbouwvereniging wordt aangegeven dat de netwerkgedachte in het kader van (minstens) vier beleidsterreinen relevant is:

- criminaliteitspreventie (buurtpreventieprojecten);
- leefbaarheid in de wijk (buurbeheerprojecten);
- zorg- en dienstverlening aan zelfstandig wonende ouderen;
- rol opbouwwerk in de multi-culturele samenleving (integratie en inburgering bevorderen).

Gemeenschappelijk kenmerk van deze beleidsterreinen is, dat hun organisatie het meest effectief en efficiënt *gebiedsgebonden* kan worden

aangepakt (zorgregio's, buurtbeheerbuurten). Vanuit al deze invalshoeken wordt door de talrijke organisaties die op deze terreinen verantwoordelijkheden dragen, waarde gehecht aan gebiedsgebonden netwerkontwikkeling. Alles speelt een rol in netwerken en netwerken spelen een rol in alles.

De vraag is alleen of het (altijd) zinnig is de netwerken op te splitsen naar leeftijd en thema. Niet in alle gevallen zal het zinvol zijn om aparte netwerken van ouderen te willen oprichten en niet al bij alle ouderen-netwerken moet men op het thema veiligheid willen organiseren.

Maatwerk is dus geboden, maar dat is bij netwerk-achtige projecten het aardige: dat ontstaat vanzelf, omdat de maten door de mensen zelf worden aangegeven.

Bijlage 1 Verslag van de 'doorstartbijeenkomst' op 23 januari 1997

1 Welkomstwoord en mededelingen

Harm Jan Korthals Altes van DSP heet iedereen van harte welkom en laat weten dat het netwerk Van der Poelsflat uit Oud-Mathenesse, Rotterdam zich heeft afgemeld. Tijdens de vergelijkende analyse (zie punt 3) zal hij hier zelf wat over vertellen. Na afloop van de bijeenkomst kunnen de deelnemers schriftelijk materiaal aan elkaar uitdelen. Een deelnemerslijst en de notulen worden toegezonden

Dirk Bergvelt van de SEV geeft aan dat hij een jaar geleden bij de presentatie door de verschillende locaties twijfels had over het draagvlak van veiligheidsnetwerken in de wijken. Het project veiligheidsnetwerken kreeg hierdoor een plaats aan de rand van het experimentenprogramma van de SEV. Niettemin vond de SEV het idee goed genoeg om het in ieder geval een kans te geven. Inmiddels zijn er door de SEV vergelijkbare activiteiten gestart en werkt SEV bovendien nauwer samen met meerdere ministeries, waaronder Justitie en Binnenlandse Zaken. Dit biedt ook mogelijkheden voor de veiligheidsnetwerken. Het succesvolle project 'Over Wonen voor Ouderen Gesproken' (OWOG) is aangepast tot een OVOG project, met de V van Veiligheid. Hiervoor heeft de SEV subsidie voor tien locaties beschikbaar gesteld. Er is een oproep tot inschrijving geplaatst in de SEV-krant. De vandaag aanwezige locaties kunnen zich onder voorwaarden hiervoor inschrijven. OVOG is echter breder dan alleen het netwerk-idee. Een groep ouderen krijgt onder professionele begeleiding instructie over hoe de veiligheid verbeterd kan worden. De veiligheidsbeleving en ervaringen van ouderen daarover staan centraal. Het is een praktische cursus die gericht is op het oplossen van het probleem rondom onveiligheidsgevoel. Een brochure hierover is in de maak. Wonen en de directe woonomgeving zijn de invalshoeken bij de cursus. Het netwerk-idee vormt een onderdeel. Voor 1997 en 1998 is geld vrijgemaakt, waarvan ook de hier aanwezige locaties gebruik kunnen maken na het indienen en goedkeuren van een aanvraag bij de SEV.

Op de vraag van een van de aanwezigen of we hiermee niet eerder een stap terug doen in de tijd, antwoordt Dirk Bergvelt dat de breed opgezette cursus inderdaad voorafgaat aan het formeren van een veiligheidsnetwerk. Veel van wat bij de cursussen aan bod komt, is inmiddels bij de hier aanwezigen bekend. Overigens zit het netwerk-idee verstopt in de opzet van OVOG, omdat de deelnemende ouderen na de cursus veelal een actiegroepje formeren.

Tenslotte roept Dirk Bergvelt de aanwezigen op om gratis abonnee te worden van de SEV-krant met het oog op relevante ontwikkelingen over veiligheid en ouderen.

2 Voortgang per project

De aanwezigen uit **Almelo** merken op dat de voortgang is vertraagd doordat professionals meerdere malen van baan veranderden. Bovendien moest het project nog helemaal worden opgestart. De eerste tijd is besteed aan het werven van vrijwilligers voor het afnemen van enquêtes via huisbezoeken. Voor de zomer zijn 220 huisbezoeken afgelegd. Veel ouderen zijn enthousiast over het project. Met het ondernemen van activiteiten door ouderen valt het op het eerste gezicht nogal mee. Veel ouderen hebben contacten met familie, burens en de kerk. Het Molukse deel van de bevolking

leeft daarentegen tamelijk geïsoleerd. De enquête onder hen moet nog afgenomen worden. Verwerking van gegevens kan dan parallel lopen. Er wordt samengewerkt met het Steunpunt Minderheden Overijssel. Enkele vragen zullen worden aangepast. Hengelo merkt op dat daar al een keer een enquête onder allochtonen is gehouden (over meer dan alleen veiligheid). Na de zomer leverde het verwerken van de gegevens de nodige problemen op. Inmiddels heeft de afdeling Statistiek van de gemeente de zaak uitgedraaid. Bij het verwerken en interpreteren van de uitkomsten zou DSP een rol kunnen spelen. Men is erachter gekomen dat een aantal vragen niet is meegenomen. De helft van de 70+ ers voelt zich onveilig. Eind februari zou het rapport besproken moeten worden met de betrokken instellingen. Daar moet uitkomen hoe met het project verder wordt gegaan. Vanaf april 1997 moeten de maatregelen en activiteiten fasegewijs uitgevoerd worden. Verder is Almelo bezig met het opzetten van een aanspreekpunt voor zorgzaken in de wijk. Vooral allochtonen weten weinig over instellingen en voorzieningen in de wijk.

In **Hengelo** zijn eerst contacten gelegd met verschillende organisaties in de wijk. Er is een werkgroep geformeerd van 14 mensen. Een rondgang door de wijk met een agent leverde een aantal knelpunten op. Er zijn drie informatie-avonden gehouden met 180 bezoekers om bewoners bij het project te betrekken. Verder zijn gesprekken gevoerd met de woningbouwvereniging en de wijkagent. Zo zijn onveilige plekken en gebreken aan de woningen in beeld gebracht. Met de ouderen is gesproken over criminaliteit. Omdat de nieuwe wijkraad een samenvoeging is van drie oude, is ook het gebied vergroot. In het stappenplan is nu ook op verzoek van de gemeente het e.e.a. opgenomen over verkeersveiligheid. Er is nu medewerking van alle kanten. Het is veelal een kwestie van geld. Net als in Almelo gaan vrijwilligers (meestal jongere ouderen) op bezoek bij ouderen. Een bewonerscommissie is er nu ook. Het project begon klein, maar wordt steeds groter. Zo is er een diapresentatie geweest met sponsorgeld en is deelgenomen aan 'mooi zo goed zo'. Men kijkt nu of aangesloten kan worden bij OVOG. De politiek heeft nu meer interesse in het project omdat het wijkgericht werken ingang heeft gevonden. Aangezien zelforganisaties een plek hebben gevonden in het samenwerkingsverband, zijn allochtone ouderen er ook bij betrokken. Zo hebben twee Turken zitting in de bewonerscommissie.

Woningbouwvereniging **Het Oosten** is sinds 2,5 jaar in verschillende Amsterdamse buurten, waaronder de Robert Scottbuurt en de Oosterparkbuurt, bezig met contactverbetering tussen ouderen. Veiligheid is niet direct de invalshoek, maar is er wel onlosmakelijk mee verbonden. In het begin van het project werd er veel gesproken over veiligheid en vooral ook geklaagd. Het laatste jaar wordt er nauwelijks nog iets gehoord over diefstal of inbraak. Wellicht dat dit komt door de toegenomen sociale controle. Er zijn inmiddels veel vriendschappen tussen ouderen gesloten, er is burenhulp en men is elkaar vaker van dienst. Geleerd is dat ouderen eerst geraadpleegd moeten worden, voordat een initiatief wordt genomen. Het buurtnetwerk in de Oosterparkbuurt is gekoppeld aan het Wonen + project, waarbij gewerkt wordt met een klusjesman, een buurtconciërge en onderlinge alarmering. Het is van belang dat een buurtnetwerk de beschikking heeft over een eigen ruimte, bijvoorbeeld een lokaal. De methodiek van een project moet afgestemd zijn op de (actieve of passieve) houding van ouderen. Zo is er in de Da Costabuurt in Amsterdam Oud west een servicepunt waar 150 ouderen bij aangesloten zijn. Hier staat de dienstverlening centraal. Hoe allochtone ouderen bij een netwerk betrokken kunnen worden is weer een verhaal apart. Vaak hebben allochtone ouderen uit een etnische groep onderling een goede band. De rol van de woningbouwvereniging bij dit project is vooral gelegen in het bewaken van

de voortgang en het contact houden met de ouderenadviseurs. De buurtcoördinatoren van de politie hebben contact met de buurtconciërges en lopen wel eens het kantoortje binnen. Toch is de betrokkenheid van de politie gering.

In **Amsterdam Oud west** gaat het project door het leven onder het motto 'Oud en samen veilig'. De naam 'veiligheidsnetwerken voor ouderen' werd er als nogal ingewikkeld gezien; bovendien waren er al tal van netwerken. Ook bleek veiligheid niet een prettig en wervend thema om er ouderen mee te organiseren. Er zijn twee servicepunten en een bemiddelingsbureau 'ouderen samen actief'. Door middel van het koppelen van gezelligheid aan veiligheid worden ouderen aangemoedigd om zelf initiatief te nemen. Een krantje maakt regelmatig melding van te ondernemen activiteiten. Van ouderen wordt verwacht dat zij zelf contacten leggen. Er is veelal een houding van ouderen dat 'jij het wel even organiseert'. Er zijn al veel activiteiten georganiseerd: een informatie-avond met video, een zelfverdedigingscursus en een cursus opkomen voor jezelf. Verder is er aandacht besteed aan de technopreventieve kanten (lampen en strippen) en is er een spreekuur. Ook hier is de politie slechts één keer 'op spreekuur' geweest. Thans is men bezig met deskundigheidsbevordering van professionals omdat het project eens op zal houden.

Voor **Gouda** was de invoering van buurtbeheer en een pro actieve wijk-aanpak door de gemeente een belangrijke impuls voor het ouderenproject. Er is een werkgroep ouderen opgericht onder het thema veiligheid op straat. Slachtofferhulp en de rol van de politie krijgen daarin aandacht. Van groter belang nog is het terugdringen van onveiligheidsgevoelens. Reeds voor de aanvang van het project is al een enquête gehouden. Een conclusie was dat de contacten tussen ouderen en de officiële instanties slecht waren. Er wordt gewerkt met netwerken van contactpersonen die alom bekend zijn in de buurt. Tijdens een braderie is het netwerk officieel geïnstalleerd door de burgemeester. Via brochures is het netwerk verder in de openbaarheid gebracht. Allerlei instanties (de gemeente, Stichting Welzijn Ouderen, zorginstanties, politie, bewonerscommissies) doen nu actief mee. De werkgroep komt eens per maand bijeen. Reacties (klachten) van ouderen hebben betrekking op overlast van jongeren, geluidsoverlast, burenruzies en angst voor criminaliteit. Er zijn plannen voor graven van spullen, hang- en sluitwerk, weerbaarheid en voorlichting. Het project heeft iets weg van wat in Engeland 'Neighbourhood Watch' heet. Stapje voor stapje gaat men verder. Er wordt veel aandacht besteed aan de Marokkaanse bewoners en eventuele integratieproblemen die zich in deze buurt nogal eens voordoen. Met ondersteuning van de gemeente doet men nu iets aan de poortverlichting. De politie speelt een actieve rol in het project door een zeer grote betrokkenheid van een buurtcontactpersoon (de wijkagent). Deze kent de buurt en de bewoners goed en laat zich veel zien. Gebleken is dat het veiligheidsnetwerk het politiewerk verlicht. De steun van de politie is ook groter geworden door het veiligheidsnetwerk.

3 Vergelijkende analyse

Harm Jan Korthals Altes van DSP maakt een vergelijking tussen de projecten en laat zien welke overeenkomsten en verschillen er zijn. Aan bod komen de volgende thema's: doelen, werkwijze, oorzaken van verschillen in werkwijze, organisatie en ondersteuning, verschillen in zwaarte van de organisatie, aanpak en voortgang netwerkontwikkeling, strategische partners type maatregelen en indruk van effecten. De sheets die bij deze presentatie zijn getoond, zijn aan dit verslag toegevoegd.

Op de stelling dat de gemeente bij netwerken van ouderen een bescheiden rol speelt, komen verschillende reacties. Ten eerste besteedt de gemeente de zaak niet 'zo maar' uit. De gemeente subsidieert de Stichting Welzijn Ouderen en heeft op die manier ook verantwoordelijkheid in voorwaarden-scheppende sfeer. Bovendien kan de gemeente de richting van het beleid bepalen. De SWO voert dat dan uit. De gemeente ziet toe op de besteding van subsidiegelden. Uit de voortgang van de projecten is gebleken dat gemeente daarboven soms ook kosten dekt (bijvoorbeeld poortverlichting, of snoeien van bosschages). Vaak zit de gemeente aan tafel bij werkgroepen of klankbordgroepen en denkt in die setting mee over de projecten. In Gouda is het gemeentebestuur zeer geïnteresseerd in het project. De burgemeester installeerde zelf officieel de netwerken. Tot slot speelt de gemeente niet zelden een centrale rol in het wijkbeheer, waar veiligheidsnetwerken soms zijn ondergebracht. Zo zijn er wijkambtenaren die zaken die een wijk aangaan doorspelen naar de betreffende afdelingen in het ambtelijk apparaat.

Dirk Bergvelt van de SEV geeft zijn reactie op de projecten. Hij geeft aan dat het totaalbeeld tamelijk diffuus is. Er gebeurt veel. Een open vraag is wat de netwerken ouderen nu precies zelf kunnen doen, en waar hun inbreng ophoudt en het werk van professionele instellingen begint. Wat is de functie van de netwerken? Welke organisatie modellen kunnen worden onderscheiden? Met de voorbeelden die vanmiddag besproken zijn, kan zo langzamerhand een beeld ontstaan van doel en middel van de veiligheidsnetwerken en de rol van de gemeente daarbij. Toch moeten we niet vergeten dat e.e.a. nog in de voorbereiding verkeert. Langere termijnontwikkelingen kunnen nog niet worden getraceerd. De SEV is wel bereid de projecten met belangstelling te blijven volgen. Met een goed (vervolg)plan is per locatie met de SEV een afspraak te maken over aanvullende financieringsmogelijkheden. Met de ervaringen uit de voorbeeldprojecten moet het wel mogelijk zijn om andere wijken in het land te laten zien welke rol de netwerken kunnen spelen.

4 Discussie en afspraken over vervolg

De vraag wanneer je van een veiligheidsnetwerk kunt spreken brengt de oude discussie terug over 'veiligheidsactiviteiten' versus 'gezelligheid'. Bij een netwerk gaat het vooral om de continuïteit. Uit ervaring is gebleken dat de meeste ouderen het huis uitkomen voor gezelligheidsactiviteiten. Met het bevorderen van de sociale contacten tussen ouderen doe je in feite al wat aan veiligheid. Daarnaast kun je regelmatig aandacht schenken aan veiligheid, via informatie-avonden, een schouw, technopreventie en cursussen. Het is dus niet 'of, of' maar 'en, en'.

Opgemerkt wordt dat niet alles wat in de ene wijk geldt, ook op de andere wijk van toepassing is. De politieke prioriteit verschilt per locatie, net als de organisatie van 'zorg' en 'veiligheid' en de veiligheidssituatie. Professionele ondersteuning is overal onontbeerlijk. Het is gunstig als veiligheidsnetwerken kunnen aanhaken bij wijkraden of buurtbeheerorganisaties. Liesbeth van Aerssen geeft aan binnen welke kaders veiligheidsnetwerken beleidsmatig kunnen worden ondergebracht. Ten eerste bij de preventieve ouderenzorg (ouderen wonen langer thuis). Ten tweede past het idee binnen de criminaliteitspreventie, waar al langere tijd veel aandacht voor is. Ten derde is leefbaarheid een thema dat een groot deel van de lading dekt, en waarvoor in het grote stedenbeleid veel aandacht is (vereenzaming, verloedering, activering). Ten vierde is er tenslotte het opbouwwerk dat de integratie in de wijk weer bovenaan de prioriteitenlijst heeft geplaatst. Kortom: alles speelt een rol in de buurtnetwerken.

Dirk Bergvelt en Harm Jan bedanken iedereen voor de zinvolle bijdragen.

Een volgende bijeenkomst zal hoogstwaarschijnlijk in januari 1998 plaats hebben. Alle aanwezigen geven aan behoefte te hebben om elkaar zo eens per jaar te ontmoeten. Nader bericht volgt.

Bijlage 2 Contactpersonen experimentlokaties

Rotterdam:
Coördinator Ouderencontact
Mevrouw R. Kenters
Prof. Poelslaan 2
3028 ER ROTTERDAM
tel: 010-4371133

Gouda:
Wijkteam Korte Akkeren
Mevrouw A. Schutte (Anne)
Turfsingel 33
2802 TS Gouda
tel. 0182-522488/513981

Almelo:
Stichting Welzijn Ouderen Almelo (SWAO)
Adastraat 37
7607 HA Almelo
tel. 0546-813534
· project autochtone ouderen: de heer H. van Beusekom
· project molukse ouderen: mevrouw G. van Witsenburg
tel. 0546-817287

Hengelo:
Stichting Welzijn Ouderen Hengelo
Mevrouw A. de Boer
Deldenerstraat 59
7550 AT Hengelo
tel. 074-2426205

Amsterdam (stadsdeel Oud-West):
Project 'Oud en Samen Veilig' Oud-West
Mevrouw N. de Kler
J.P. Heijestraat 172
1054 ML Amsterdam
tel. 020-6890276

Amsterdam:
Woningbouwvereniging Het Oosten
· mevrouw L. van Aarssen (Oosterparkbuurt en Da Costabuurt)
· de heer H. van Heekizen (Robert Scottbuurt)
Vlaardingenlaan 1
1059 GL Amsterdam
tel. 020-4873300

Bijlage 3 Overzicht van niet-gehonoreerde aanvragen

Vooraf

De vier experimentlokaties zijn destijds (juli 1995) gekozen uit 15 aanmeldingen. Dat betekent dat er een potentieel van 11 initiatieven was dat zonder SEV-steun tot de oprichting van veiligheidsnetwerken van ouderen kon komen. Juist omdat financiële steun een cruciale factor is gebleken om de netwerkvorming op gang te brengen, is het interessant om na te gaan hoe het met de niet-uitverkoren initiatieven verder is gegaan. Als methode voor dit ingelaste deelonderzoekje is gekozen voor telefonische interviews aan de hand van een beknopte vragenlijst met de functionarissen die zich destijds als contactpersonen van de initiatieven hadden opgegeven. Deze personen (soms inmiddels een vervanger, maar steeds werd iemand aangetroffen die op de hoogte was) waren op één uitzondering na bereid uitvoerig informatie over de gang van zaken sinds de afwijzing van hun aanvraag te verstrekken.

De interviews werden in de tweede helft van maart 1997 gehouden.

Amsterdam, Bos en Lommer

De werkgroep Ouderenbelangen/Ouderen-adviesraad van de Wijkopbouw-organen Bos en Lommer is doorgedaan. Er zijn nog steeds meerdere groepen ouderen bezig. Activiteiten zijn bijvoorbeeld bijeenkomsten van de politie en het stadsdeel voor voorlichting en het 'kofferproject' dat wil zeggen bij mensen thuis werden spullen gratis gemerkt of werd gratis inbraakpreventie bij de mensen thuis gegeven. Verder zijn de 'klussers' nog steeds actief, ook met veiligheidsmaatregelen thuis en met het aanbrengen van alarmering in het kader van het wonen-plus project.

Een opmerking van deze contactpersoon: hij vond het verzoek tot medewerking aan een interview irritant omdat hij over twee jaren niets meer over het experiment heeft gehoord. Hij zou graag nog een uur aan de telefoon blijven hangen maar dan graag met een brief vooraf.

Utrecht, centrum

Het Meldpunt Veiligheid Binnenstad bestaat nog maar draait op een laag pitje omdat ze problemen met de bezetting hebben - een groot arbeidsconflict dus. In het begeleidingsproject zitten zo'n 20 ouderen. Er is een netwerk met de politie opgebouwd en er is een voorlichtingsbijeenkomsten met als onderwerp sociale veiligheid georganiseerd.

Oorspronkelijk was de groep ouderen van plan buurtschouwen voor 5 à 6 straten tegelijk op te zetten en een netwerk ouderen en veiligheid op te zetten maar dit initiatief ligt op dit moment stil. Een ander project-idee is het bevorderen van veiligheid op buurniveau via inschakeling van buurtcontactpersonen, gekoppeld aan het onderhoud van de woonomgeving met hulp van bewoners (bijvoorbeeld signalering van onveilige situaties).

Beide projecten zijn niet verder meer ontwikkeld omdat er nauwelijks betrokkenheid vanuit de instanties getoond is, geen subsidie gegeven werd en er van de stichting welzijn binnenstad geen begeleiding kwam. De groep ouderen is vervolgens uit elkaar gevallen. Het probleem was dus geld en inzet. Volgens geïnterviewde is de methodiek van veiligheidsnetwerken wel aangeslagen en is door de politiek opgepikt. Ze zijn van plan voor iedere wijk ouderengroepen op te bouwen.

Vianen

In Vianen is men niet met vorming van een veiligheidsnetwerk aan de slag gegaan. "De redenen zijn", herhaalt geïnterviewde meerdere keren, "dat verkeerde vragen zijn gesteld en het ontbreken van geld natuurlijk. Met professionele ondersteuning zouden ze wel door zijn gegaan". Gespreksgroepen waren er toen gepland maar gingen ook niet door. Verder aan activiteiten is er ook niets gepland, misschien toch maar gespreksgroepen in september.

Rotterdam, Kleinpolders oost en west

De werkgroep ouderen is er niet mee doorgedaan omdat het geld ontbreekt. Bovendien had de deelgemeente geen interesse getoond omdat ze tevens met een veiligheidsproject met de politie bezig waren. Maar "er bestaan nog wel talloze initiatieven met ouderen maar niet rond het onderwerp veiligheid of veiligheidsnetwerken". De werkgroep ouderen bestaat wel nog met een maandelijkse bijeenkomst. De Stichting welzijn heeft een soort netwerk opgebouwd: men heeft een telefoonnummer om bij een noodgeval op terug te vallen.

Venlo, Heilig Hart en Vossener

De werkgroepen 'wonen en woonomgeving' en 'zorg en welzijn' van het Ouderen Platform Venlo zijn wel nog doorgedaan met het verwezenlijken van "onze eigen doelstellingen" maar een veiligheidsnetwerk is niet opgebouwd. Op het moment zijn ze bezig in samenwerking met de politie een onderzoek te starten over de knelpunten van onveiligheid. Eigen doelstellingen voor ouderen zijn financiële steun, zorg en welzijn, sport, wonen en woonomgeving waarbij veiligheid (slechts) een onderdeel van de laatste is.

Breda

In Breda is men wel doorgedaan - het is zelfs een groot project geworden. "We hebben een beetje subsidie van de gemeente gekregen en zijn gesponsord door bedrijven en zo ging het beetje bij beetje". Opggericht is een projectgroep en een werkgroep. In de projectgroep zijn volgende organisaties vertegenwoordigd: Instituut voor Maatschappelijk Werk, Woningbouwvereniging St. Joseph en Stichting Ouderenwerk alsmede de gemeente en de bewonersorganisaties. De projectgroep is onlangs afgeschaft omdat ze niet meer nodig is. De werkgroep bestaat uit de bewonersorganisaties, de culturele groep 'Chantall' en groepen zoals 'ouderen en ouderen' en 'ouderen en jongeren'; het zoeken van vertegenwoordigers van de politie en winkeliersvereniging is nog gaande. Ze organiseren geregeld feestjes als middel om ouderen bij elkaar te krijgen; hebben een video geproduceerd en een brochure 'ouderen en veiligheid' uitgegeven aan bewoners en organisaties. Netwerken zijn opgericht als bijvoorbeeld 'netwerk kunstwerk' en 'tentoonstelling' met per groep rond 10 actieve ouderen. In het geheel zijn er zo 50 ouderen heel actief en zo'n 60 komen er nog bij als er een feestje is.

Trebeek (Brunssum)

De werkgroep ouderen bestaat nog steeds. Eerst probeerden ze via de gemeente steun te krijgen "maar dan moet je ook alle instanties erbij betrekken dus aan één tafel krijgen en dat is niet gelukt". Ze probeerden zelf geld bij elkaar te krijgen wat uiteindelijk via Stichting Humanitas wel succes heeft gehad. Nu is de groep ouderen een onderdeel van Humanitas en ze zijn samengegaan met de OWOG-groep.

Activiteiten van de groep zijn onder meer de betrokkenheid bij de plannen van een nieuwbouwproject op een leeg terrein. "De veiligheid werd nu aan de kaak gesteld". Het initiatief ging in dit geval van de gemeente uit. Verder werd het Meldpunt veiligheid dagelijks bemenst door ouderen. Er zijn bijna 40 vrijwilligers bij betrokken.

Een opmerking van de mw. van der Zwaan was dat ze het jammer vond er verder niets meer over het experiment veiligheidsnetwerken en ouderen te horen. Toen ze 1995 de subsidie hebben aangevraagd waren ze als groep nog jong en onervaren en hadden geen steun van de gemeente dat ligt nu anders.

Den Bosch, Muntel/Vliert

De eerste reactie van de geïnterviewde op deze lokatie was: "we zijn er niet mee doorgedaan". Er schemerde wat teleurstelling mee.

Later blijkt dat de groep ouderen van twee jaren geleden nog steeds bestaat en actief is. Het waren toen zes actieve ouderen en nu zijn er zelfs nog "mensen die eromheen hangen" bijgekomen. Ze willen op een 'andere' manier aan de sociale veiligheid tegemoet komen: meer contacten onderling opbouwen en toezicht houden op elkaar ("Zijn de gordijnen wel open of niet"). Dus een soort sociale controle onderling. Hoewel "men nog steeds niet veel trek heeft zich met persoonlijke omstandigheden van mede-ouderen te bemoeien, in de persoonlijke levenssfeer in te breken of zich met het privé leven in te laten".

Bij de groepsactiviteiten hoort ook het praten over sociale veiligheid, waarbij ze wel van plan zijn de woorden ook in concrete activiteiten om te zetten.

In de wijkraad zijn de ouderen nog steeds goed vertegenwoordigd.

Een opmerking van geïnterviewde is dat hij het heel jammer vond verder niets meer van het proces Experiment veiligheidsnetwerken van ouderen te horen.

Dordrecht

Ook in Dordrecht is men doorgedaan. De groep ouderen, gesteund door de gemeente, heet nu 'Oog voor ouderen in Oud Krispijn'. Activiteiten van de ouderen zijn sociale huisbezoeken. Vier ouderen leggen de bezoeken af. Anders als het Huisbezoeksproject door de SWOD, dat ook nog bestaat, is hier de bedoeling meerdere keren of zelfs regelmatig naar de ouderen toe te komen.

Nadat dit project goed op de rails is gezet wil men verder kijken en een stappenplan uitwerken op stevige basis van de ouderen zelf en de ervaring die ze met het eerste project hebben opgedaan.

Tilburg

Ook in Tilburg is de groep ouderen doorgedaan. Het project 'ouderen en veiligheid' is nu afgerond, andere activiteiten lopen wel door. Er is onder meer een ouderenadviseur benoemd. Deze houdt spreekuur en legt huisbezoeken af. Verder zijn ze bezig met het opzetten van ouderenwijkgroepen en het vertegenwoordigen van ouderen in de wijkorganisaties.

Zwijndrecht

Het werk aan veiligheidsnetwerken voor ouderen is ook hier doorgedaan. Er worden voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd om de behoeften van ouderen in beeld te brengen. In twee wijken werd daartoe een werkgroep opgericht met het doel een soort sociale alarmering voor ouderen te organiseren. Bij een melding gaat er een vrijwilliger naar toe. Voor een derde wijk zijn nu dezelfde stappen geplant. De vrijwilligers zijn volwassenen in het algemeen, dus niet onvoorwaardelijk ouderen zelf.

Resultaat

Van de elf groepen zijn negen doorgedaan twee dus niet. Echter bij de 9 die zijn doorgedaan is wel één groep meegerekend die zich niet bij voorbaat met veiligheid bezig houdt (Dordrecht) en één groep waar de activiteiten van de ouderen voor veiligheid op een laag pitje staan (Utrecht).

Redenen voor het niet doorgaan zijn in eerste instantie het ontbreken van geld (Vianen en Tilburg) en verder het tekort van steun van organisaties of van de gemeente. In Vianen werd gemeld dat "de verkeerde vragen zijn gesteld". Dit kan ook uitgelegd worden als een gebrek aan interesse van de ouderen.

Als de financiële vraag eenmaal opgelost is gaat het in het algemeen voor de wind met de ouderengroepen. Financiële steun was gegeven door Humanitas (Treebeek) of door de gemeente, winkeliersverenigingen en andere organisaties (Breda). Verder blijkt ook professionele steun bij de organisatie een reden om door te gaan te zijn. In Amsterdam Bos en Lommer werd de groep ouderen door de wijkpost voor ouderen gesteund en in Dordrecht door de gemeente.

Activiteiten van de groepen ouderen zijn in samenwerking met de politie preventieve maatregelen en informatie-evenementen (Amsterdam Bos en Lommer, Utrecht) of sociale acties zoals huisbezoeken (Den Bosch, Breda, Dordrecht.) Een activiteit is ook het oprichten en onderhouden van een Meldpunt (Treebeek.) De ouderengroep daar is nu zelfs betrokken bij de plannen voor een nieuwbouwwijk.

Opmerking

Bij sommige contactpersoon werd eerst "nee" geantwoord op de vraag of ze zijn doorgedaan maar bij doorvragen blijkt dat er wel nog activiteiten op het gebied ouderen en veiligheid bestaan (Den Bosch, Venlo.) Dus hebben sommige groepen zelf de indruk niets te doen terwijl ze wel met ouderen en veiligheid bezig zijn.